

چی نشه داستبداد لری په سر کی
ماته یودی که مغول دی که افغان
چه خمادکور ازغی ته کاره گوری
ویمه اور شی دهغه پر گلستان

اجمل خټک

اسطوره ی مبارزه ، هنر ، ادبیات و وطن پرستی

منم چه دا دتولواکانو دنیا
دخپلواکئ گونگوسی بدی گنی
منم چه دادشوختانو پلی
د آزادی ولولی بدی گنی

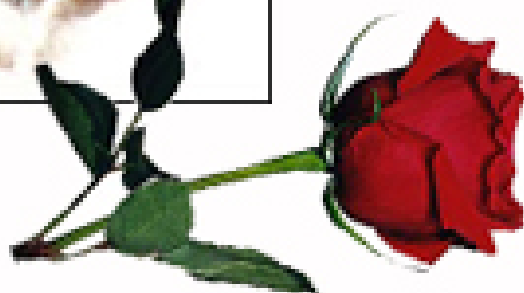
ولی په دی غیرت غیرت خاوره کی

په دی همه جرات جرات خاوره کی

چرته تاوده وینه به نه یی چه ووری ؟

چرته کی سره وینه به نه یی چی ووری ؟

زه د وطن دشهیدانو وینه ، یو ارمانی غوندی فریاد کومه

اجمل خټک

داستبداد او استعمار ، نه پخلا کیدونکی **دبښمن**

ملګرو تش په لوګیدو او نه شو   ځی چه لمبه شو دا خپل خان وسیزو

د نوی گل د خصمانی دپاره   دا زور خو رلی گلستان و سیزو

کله چی د روان لمریز پیری په څلوښتمو کلونو کی دپوهنځی محصل وم
سلطنتی او فیودالی ضد مبارزی د ځوانانو لویه مشغولا وه نوپه مظاهرو
او میتنگونو کی انقلابی شعرونه تل لوستل کیدل چی د اجمل خټک صایب
شعرونه ستر ځای او بی شمیره مینه وال درلودل ، ځکه نو په دغه وخت
کی ځما ستر ارمان د ((غیرت چغه)) نومی شعری ټولګه ، لرل او د
اجمل صایب سره لیدل او غریدل وو . کله چی د پنځمی لسیزی په پیل کی
اجمل صایب کابل ته راغی ، یو ارمان می دهماغه کال دسنبلې دمیاشتی
په نهمه دپښتونستان په ورځ ترسره شو .

په دغه ورځ مونږ ټول په داسی حال کی چی د پښتنو ستر مشر پاچا خان ، د

هغه ځوی ولی خان او اجمل خټک هم له مونږ سره وول په پلي توګه د

پښتونستان له میدان نه تر سندیومه پوری دیوی مظاهری په بڼه لارو . د لاری په اوږدو کی څه په پرله پسې توگه اجمل صایب سره غږیدم او پوښتنی می ځنی کولی او په هغه ورځ دومره خوشحاله ووم لکه چی څوک ټوله نړی را بخښلی وی .

کله چی په سندیوم کی پاچا خان د وینا لپاره جگ شو نو تر ډیره وخته پوری د خلکو بوغاری او شعارونه دومره زور واخیست چی اجمل صایب جگ شو او خلکو ته یی وویل : ورونو ! ((دومره ډیر لاسونه مه پرقوی او شعارونه مه ورکوی د هغه پر ځای د بابا خبرو ته غوږ ونیسئ)) .

دغی هیلی نه وروسته چوپه چوپتیا شوه او خلکو د بابا خبری په ځیر سره واوریدل .

په همدغو کلونو کی هر کال د وږی په نهمه اجمل صایب برسیره پردی چه دپښتونستان د ورځی مراسموکی گډون کول ماښام دافغانستان رادیو نه مفصله وینا کوله ، نوزه تل دغی ورځی ته منتظر وم چه د هغه په زړه پوری وینا واورم . یوه شپه د خپلی وینا په پای کی یی دا په زړه پوری بیتونه واوروله :

چا وی چه څه الا بلا دی ووی   ما وی چه بڼه صفا صفا می ووی
چه څه دی زړه غواری او اونه وایی   هسی تش لوت په دنیا څه له پایی؟

دغه بیتونه ((دغیرت چغه)) نومی کتاب په پای کی هم چاپ شوی دی .

د هغو کلونو په اوږدو کی چی بره پښتونخوا کی وو ، د خیال ساتنه او پالنه یی هر چا کوله ، زیات وخت به ولایاتو ته تگ راتگ درلود . دمقام والا او شتتمو خلکو په پرتله اوترو او اوپرو خلکو سره یی مینه ډیره وه .

دلته ((دافغان ننگ)) نه یوه بیلگه وړاندی کوم . ((د ثور انقلاب او افغان ولس)) کیسه گوته تر سر لیک لاندی لیکي :

((... دانقلاب ثور په نامه بدلون دافغانستان شاهی نظام خاتمه اوکره ددی واقعی نه لبری ورځی پس مونږ د کابل نه کندهار ته روان شو . د غزنی او قلات مینځ ته اورسیدو نو هلته د سرک غاری دکان کی لږ تم شو . دکان څه و، دلرگو ، غنو، وښو یو څپر غوندی وو ، پکی یو سپین بریری ناست وو مخامخ ورته په یو لوبنی کی گزاری ((نسوار)) پراته وو .

... مونږ کښیناستو او اوبه مو وڅښلی ... د ده نه مو تپوس اوکړو: ماما دلته انقلاب شوی دی - ته خبر یی که نه؟ هغه زر جواب راکړو ، انقلاب منقلب باندی دی نه پوهیږم ، دورانیان ورک شول او شکر دی غلجی راغلو ، اوس به افغانستان گل و گلزار شی))...

شار صفاته ورسیدو بیا تبری شوی وو ، دسرک غاری کی یو سپین ږیری د کوکا کولا دکان لگولی وو هغه ته ودریدو او بوتلونه تری وڅښل دلته ماده نه تپوس اوکړو : ماما ! وایی په کابل کی انقلاب شوی دی ، ستا څه خیال دی؟ هغه غوصه شو او ویویل انقلاب پدر مری نه دی ، آخره زمانه شوه ، دغلو پاچاهی راغله ، مشرانو به ویل چه آخره زمانه شی نو یو به دغلو پاچاهی راشی ، بل به دجال راشی ...))

دلته اجمل ختک دا کنایه وړاندی کوی چی د ثور بدلون مخ کی له وخته راغلی وو ، او ان خلک ورباندی خبر هم نه وو.

په دغه داستان گوتی کی وروسته اجمل صایب د انقلاب د طرفدارانو نظریی بیانوی او په پای کی قضاوت خلکو ته پریږدی.

نو دوستانو، گرانو هیواد والو او د لوی افغانستان سترو خلکو!

مونږ او تاسو نن همدغه ستر انسان له لاسه ورکړ ، او دهغه د ویر پر تیغ باندی ناست یو ، ځما په هاند د اجمل صایب تر ټولونه ښه درناوی دهغه پر پلونو پل ایښودل او دهغه افکار او اثار خپرول دی.

یه پښتو! یه لیونو پښتو!   **یه تس نس شوو پرگنو پښتو!**
راځئ په کور کی مرکه شو سره   **د سیالی وخت دی چی جرگه شو سره**
دنیا بدلیری ورته ځان بدل کړو   **دغه د ظلم زور جهان بدل کړو**

سال گذشته در همین شب و روز دوست دانشمندم جناب زیارمل برایم تلفن کرد و گفت که از تارنمای اردوی بی بی سی خبر مرگ جناب اجمل ختک را شنیده است ، ولی اضافه نمود که چون دقیق نشنیده است باید تدقیق صورت گیرد . با گذاشتن گوشی از ته ی دل آرزو

کردم که این خبر درست نباشد ، که درست هم نبود . و اما دریغ و درد که اینک پس از یکسال خبر مرگ جان گداز آن انسان والا را خودم خواندم و شنیدم .

من بار نخست در اواخر دهه ی چهارم سده ی جاری خورشیدی در مراسم روز پشتونستان ، اجمل ختک را که هنوز پنجاه ساله نشده بود ، دیده بودم . با شنیدن خبر کوچیدن ابدی آن جناب خواستم مراتب سوگواری و ابراز ارادت خود را به زبان پشتو بنگارم .

ولی برای اینکه همه ، هم افغانهای فارسی زبان و هم پشتو زبانان ازین نوشته بهره مند شوند و پیرامون زنده گی ، هنر ، کار و مبارزه ی اجمل صاحب بخوانند ، آنرا بهردو زبان مینگارم . درین نوشته خواهم کوشید تا برخی نوشته ها و اشعار ایشان را از پشتو به دری فارسی برگردان کنم .

زنده گی نامه ای کوتاه : جناب اجمل ختک بروز پانزدهم سپتمبر سال ۱۹۲۵ زایشی یا ترسای (عیسوی) در دهکده ی آکورا ختک کوز پشتونخوا در یک خانواده ی تهیدست چشم به دنیا کشود و از همان کودکی با رنج و محنت و اما با مناعت زنده گی کرد . هنوز هفده ساله نشده بود که به مبارزه و سیاست رو آورد و به نهضت رهایی هندوستان و نهضت خدایی خدمتگاری به رهبری پاچاه خان (شاد روان خان عبد الغفار خان) پیوست . در آن زمان که هنوز نیم قاره در اسارت انگریز بود و هنوز پاکستانی وجود نداشت انگریز ها و گماشتگان شان نخست جناب اجمل ختک را از مکتب اخراج کردند و پس از آن چون مبارزه ی ضد استعماری و طبقاتی شدت پیدا کرد و نقش اجمل صاحب در آن براننده بود ، او را زندانی ساختند .

جناب اجمل ختک بار بار از جانب رژیم های پوشالی پاکستان به زندان انداخته شد که در مجموع بیشتر از یازده سال زنده گی اشرا در پشت میله های زندان گذراند ، و گر

پس از رویداد خونین ۲۳ مارچ ۱۹۷۳ ((لیاقت باغ راولپندی)) که اوباشان حکومت ذوالفقار علی بوتو بر گردهم آیی مسالمت آمیز احزاب مخالف و در قدم اول حزب عوامی ملی حمله نموده و عده ایرا دستگیر کرد ، به دستور عبدالولی خان رهبر حزب عوامی ملی (این حزب که ادامه دهنده ی سنت های مبارزه ی ضد استعماری و ضد استبدادی بود و است توسط پیروان و خانواده ی پادشاه خان تشکیل گردید) به بر پشتونخوا (افغانستان) نمیآمد ، شاید سالهای دیگر را نیز از آزادی محروم میبود .

جناب اجمل ختک در ماه جولای ۱۹۸۹ دوباره به کوز پشتونخوا مراجعت کرد.

وی در پایان زنده گی در گستره ی سیاسی و مبارزاتی نیز با مشکلاتی روبرو شد ، اختلافاتش با شادروان خان عبد الولی خان تا آنجا ژرف گردید که از حزب عوامی ملی خارج گردیده و سازماندهی حزب جداگانه ی را براه انداخت . خودش درگفت و شنودی درین مورد میگوید که :

((... بین من و ولیخان اختلاف در اوج خود بود که رویداد ۱۱ سپتمبر رخ داد ... به منظور ایجاد یگانگی میان قوم در تکاپو شدیم . بزرگان گفتند که درین تلاش ها هرگاه ولی خان پیش قدم نشود کار پیش نمیروود . من گفتم که اینطورست ، فرق نمیکند . من نزد ولی خان رفتم ، برایش گفتم که اسلام علیکم ! او بسیار خوش شد ، مرا در آغوش گرفت و بدین صورت کار مشترک ملی را آغاز کردیم (...)) .

و اینک با دریغ و درد که شام یکشنبه هفتم فبروری ۲۰۱۰ مردیکه سیاه چال های انگریزی ، شکنجه های قرون وسطایی و آزارهای مزدوران پنجابی نتوانسته بود کمرش را خم کند ، در برابر مرگ آغوش باز کرد که در نبود او جولانگاه شعر و ادب و مبارزه از وجود یک یل نیرومند خالی گردید .

اجمل ختک ازدواج نموده بود که حاصل آن دو دختر و سه پسر میباشد . باری همراه با شادروان امین افغانپور نویسنده ی نامدار در سال ۱۹۸۷ به دیدنش رفتم ، او را همانند سالهای پیش ، همان انسان با جاهت و صمیمی و متین یافتم . با متانت و سنجیده گپ میزد و پس از هر جمله ، تاثیر گپ های خود را با دیدن به چشمان شنونده ارزیابی مینمود . به سلسله ی بازگویی خاطرات تلخ زندان ، خودش قصه میکرد ، یکباریکه گرفتار شد از یک شگاف به پایین پرتاب گردید که سطح زمین از خاک نرم پودری پوشیده شده بود که گرد بالا شده از آن راه تنفس را بند میکرد و بروی اتاق ، مارهاییکه پسانتر فهمیده میشد که بی زهر هستند ، برای ترساندن این طرف و آنطرف میخزیدند .

اجمل ختک کسب علم و دانش را در زندانهای شاقه ادامه داد و امتحانات صنف ۱۲ و صنف ۱۴ را غیابی و از زندان درحالیکه دستبند بدستش و زندانبان همایش میبود ، گذرانده است . پسانتر ماستری خود را در زبان فارسی دری از پوهنتون پشاور بدست آورد .

جناب اجمل ختک در ولسی جرگه ی پاکستان نیز عضویت داشت . اولین بار شعرش در سال ۱۹۴۵ در مطبوعت به چاپ رسید . از جناب اجمل ختک دوازده جلد کتاب و هجده رساله به چاپ رسیده و اثرهای چاپ نه شده نیز از ایشان باقیمانده است .

د غیرت چیغه ، د افغان ننگ ((نثر)) ، گل پرهر ، دا زه پاگل ووم (نثر) زما د ادبی ژوند قصه (نثر) جلاوطن کی شاعری (اردو نظم) گلونه او تکلونه ، کچکول ، سری غنچی ، دژوند خاطری (ترخه وختونه او خوازه یادونه) که هنگام اقامت در کابل نوشته شده است ،

از جمله ی کتابهای نامدارش هستند . با آنکه هر کدام این کتاب ها ارزشمندی ویژه ی خود را دارند ولی ((دغیرت چغه)) بویژه در بین جوانان از شهرت بالایی برخوردار است .

• از ((دغیرت چغه))

○ جنت

- دیو ملا نه می تپوس اورکرلو
- ماوی ملا صیب جنت به خه وی؟
- از یک ملا پرسیدم که
- ملا صایب جنت چه خواهد بود؟
- هغه په گیده لاس وهل ویل پی
- تازه میوی او دشودو رودونه
- او در حالیکه بر شکمش دست میکشیدگفت
- میوه های تازه ودریا های شیر
- خواکی کتاب ته یو طالب ناست وو
- ماوی چه تا به پکی خه و وایی ؟
- دران طرف یک طالب با کتاب خودنشسته بود
- گفتم تو درین باره چه میگویی ؟
- د زلیخی کتاب پی بند غوندی کرو
- وی چه بنایسته حوری او شنه خالونه
- کتاب زلیخا را بست و گفت ، که
- حور های قشنگ باخال های سبز
- شیخ دتسبو امبیل په لاس ولار وو
- پخپله بریره کی پی لاس وهلو
- شیخ در حالیکه امیل تسبیح بدست داشت
- و با ریش خود بازی میکرد
- ده پری را ودانگل نه داسی نه ده
- بنکلی غلمان او جنتی سرونه

- او بالایش نعره زد ،اینطور نیست
- غلمان قشنگ و زیبا رویان جنتی
- یوخان په لویه سجده پروت پاخیده
- ماوی چه خان کاکا ستا څه رایه ده ؟
- یک خان سر از سجده برداشته ، بلند شد
- من گفتم که خان کاکا نظر تو چیست ؟
- خپله شمله یی سموه ویل یی
- دسرو او سپینو عنبری کو رو نه
- درحالیکه شمله ی دستار خود را درست میکرد گفت
- خانه های عنبرین از طلای سپید و سرخ
- خوا کی یو ستیری سلیده ولار وو
- ماوی مزدوره ! ته جنت پیژ نی ؟
- آنطرف تر یک آدم خسته ایستاد بود
- من گفتم ای مزدور ! تو جنت را میشناسی ؟
- دخپل تندی خوله یی وچه کرله
- وی چه مړه گیده خواړه خوبونه
- عرق پیشانی خود را خشک کرد و گفت
- نان شکم سیر و خواب آرام
- یو لیونی غوندی په لار تیریدو
- ماوی چه ای فلسفی ته څه وایی ؟
- یک آدم دیوانه مانند از راه میگذشت
- من گفتم که ای فیلسوف ! تو چه میگویی ؟
- خپل ببر سر یی گروو ویل یی
- بس دانسان د خوشحالو خوبونه
- در حالیکه سر ببر خود را می خارید گفت
- بسر رسیدن رویاهای شادی آفرین انسان
- ما دی خپل ذره ته سر ورکشته کرلو
- ده په اوترو سترگو بره کتل
- سرم را پایین کرده جانب دلم نگرستم
- او با چشمان بیحال ببالامینگریست و

- دی شین آسمان ته غریدو ویل یی ؛
- ما اوریدل تری دیوڅو لفظونه
- بر آسمان ابی میغریدو میگفت :
- که من تنها چند جمله زیرینش را شنیدم
- ویل یی ای دلا مکان خاونده
- **پخیل مکان کی خیل اختیار جنت دی**
- میگفت که ای مالک لامکان ها
- **در خانه ی خود اختیار خود را داشتن، جنت است**
- گنی ددغه لیونتوب په نامه
- که نار وی نار که دار وی دار جنت دی
- در غیر آن در راه برآورده شدن همین هدف جنون آمیز
- درژ فای آتش ویا بالای دار رفتن ، جنت است

د ستر ختک ارواح دی بناد او نوم یی ژوندی وی !